

Список використаних джерел

1. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л. С. Выготский. – М.: Просвещение, 1991. – 93 с.
2. Гаврилушкина О. П. Особенности формирования изобразительной деятельности умственно отсталых детей дошкольного возраста / О. П. Гаврилушкина. – М.: Просвещение, 1976. – 192 с.
3. Григорьева Г. Г. Развитие дошкольника в изобразительной деятельности / Г. Г. Григорьева. – М. Педагогика, 1999. – 344 с.
4. Грошенков И. А. Изобразительная деятельность во вспомогательной школе / И. А. Грошенков. – М.: педагогика, 1982. – 167 с.
5. Зотова Т. Н. Методика обучения изобразительной деятельности детей с проблемами в развитии : учебно-методический комплекс дисциплины / Т. Н. Зотова. – Бийск: БПГУ им. В.М. Шукшина, 2009. – 42 с.
6. Сакулина Н. П. Анализ рисования / Н. П. Сакулина // О педагогическом изучении учащихся вспомогательных школ / ред. Занков П.В. – М.: Просвещение, 1953. – С. 146–152.

The article is devoted to the problem of the formation and development of the mental process of imagination in intellectually backward preschoolers in the classroom graphic activity in special preschool.

Keywords: graphic activity, intellectually backward preschoolers, imagination.

Отримано 19.9. 2013

УДК 376. 016:745/749

О.М. Опалюк

ОСОБЛИВОСТІ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО СТИЛЯ БАЧЕННЯ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА ШКОЛЯРАМИ ДОПОМІЖНОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У статті розглядаються сучасні проблеми розвитку художнього стилю бачення творів декоративно - прикладного мистецтва школярами допоміжної школи в умовах сьогодення.

Ключові слова: твори декоративно - прикладного мистецтва, художній стиль бачення, естетичне виховання, формування естетичного і художнього сприйняття.

В статье рассматриваются современные проблемы развития художественного стиля виденья произведений декоративно - прикладного искусства школьниками вспомогательной школы в условии настоящего.

Ключевые слова: произведения декоративно - прикладного искусства, художественный стиль виденья, эстетичное воспитание, формирование эстетичного и художественного восприятия.

Національна державна комплексна програма естетичного виховання “рекомендує широко і повсякчасно звертатися до народного мистецтва: включати до шкільних програм твори народної творчості, національного мистецтва, використовувати їх у викладанні музики і хорового співу, на уроках образотворчого та декоративно – прикладного мистецтва, історії та праці. Значної уваги заслуговує знайомство з народною творчістю, національним мистецтвом в позакласній і позашкільній роботі на заняттях гуртків і факультетів. Доцільно широко знайомити дітей з мистецтвом інших народів, а також з класичним світовим надбанням. Пізнання гармонії і краси рідної природи, оточуючого світу, спілкування, науки, фізичної досконалості має стати важливою частиною естетико-виховного процесу в школі, як прилучення до мистецтва. Необхідно розробити методику посилення естетичного аспекту викладання всіх шкільних предметів. (1).

Декоративно-прикладне мистецтво – це найперша доступна дитині форма духовності, це перший етап оволодіння нею художнім стилем бачення. Декоративно-прикладне мистецтво притаманне культурі різних народів і народностей, у ньому втілюється душа народу, воно оточує людину в повсякденному житті й у свята. Тому саме декоративне мистецтво є найбільш близьким кожній людині і може стати основою художнього розвитку особистості, оскільки, з одного боку, в нього відбито минуле, а з іншого – в народному мистецтві протягом століть були вироблені творчі методи, які складають основу розвитку сучасної народної творчості. Народне мистецтво відбиває об'єктивну суспільну потребу в етичному осмисленні оточуючого середовища заради задоволення запитів людини і могутнім стимулом її розвитку.

На думку І.Ю. Кабиша, саме малюнок первісних художників є передумовою появи образотворчого мистецтва, “яким художник намагався задовольнити свою потребу у відображенні навколишньої дійсності, як він розумів і відчував її.

Малюнки первісних художників різьблене прикрашення предметів побуту, знярядь – усе це свідчить про те, що люди хотіли бачити той або інший предмет не тільки зручним, а й гарним. Під час відвідин історичного музею, де зібрані ужиткові речі людей далекого минулого, ми допомагаємо учням знайти у цих пам'ятках матеріальної культури

елементи художності, пропонуємо пояснити необхідність декорування певного предмета. Виконані людиною в глибокій давнині, ці речі немовби освітлюють далеке минуле образотворчого мистецтва. Розглядаючи їх учні збагнуть, що краса потрібна була ще в ті давноминулі епохи.

У дохідливій формі пояснюємо дітям, яке значення має образотворче мистецтво у суспільстві, як воно впливає на формування світогляду в умовах різних соціально-економічних формацій. (2).

Позитивною особливістю цього мистецтва є залучення молоді до прекрасного через різноманітні форми, які органічно вплітаються в повсякденне життя, побут, одяг, житло родини – розмальовані декоративні тарілки, різьблені з дерева речі, художні вироби з глини (гличики, миски, макітри, малі форми скульптури, кахлі), прикраси для одягу, різні види тканини. Правильно роблять ті батьки. Які у спадок своїм дітям передають знання, уміння і навички з художнього килимарства і ткацтва, кераміки, настінного розпису. Художньої обробки дерева, скла і металу, вишивки. Завдяки народно-декоративному мистецтву здійснюється зв'язок поколінь і через задоволення художніх потреб реалізується соціальне призначення мистецтва. Цінність будь-якого мистецтва, зокрема і народного, визначається багатством засобів, за допомогою яких здійснюються певні ідеї. У цілому саме у співвідношенні мистецтва з життям виявляється його естетична цінність, як могутнього засобу освоєння і перебудови світу. Тому звернення до національного є на сьогодні одним із головних засобів нашого самозбереження.

Так, на Україні є чудова традиція: дівчина змалку вчиться вишивати. Бувають випадки, коли вишиванню вчаться навіть хлопці. Вишиваними узорами прикрашають одяг, подушки, ліжники, серветки, килими та інші побутові речі. Дівчина вишиває милому сорочку, хусточку, весільні рушники. Своїми руками пошитий і оздоблений вишивкою одяг завжди викликав загальне схвалення як свідчення працьовитості й художнього смаку. Цю традицію знає весь світ.

Усі діти дуже люблять малювати. Потяг до малювання в них виявляється дуже рано і його слід підтримувати.

Перші малюнки дітей здебільшого бувають одноманітні, смішні й неоковирні. Це зрозуміло. Однак головне тут – не результат, а велика естетична насолода, трудове натхнення та муки творчості, які переживають маленькі художники. Та й, по правді кажучи, малятко з олівчиком у руках не стільки виправляється в малюванні, скільки вчиться бачити й сприймати красу навколишнього світу. Тому навіть най незграбніший дитячий малюнок – це цілком дитяча художня творчість, дуже часто оригінальна і хвилююча, що викликає радісне переживання не тільки у дітей, а й у дорослих.

“З глибокою зацікавленістю сприймають діти твори образотворчого

мистецтва, – стверджує М.Г. Стельмахович, – художні картини, як висять у них вдома на стіні й змалку міцно вкарбовуються у пам'ять на все життя. Художню картину народна педагогіка зараховує до найактивніших засобів прилучення молоді до прекрасного”. (3).

Перед школою, як перед державно-громадською установою, стоять основні завдання – “формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати. Забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, культури та історії рідного народу”. (4). Тому навчання та виховання в сучасній допоміжній школі має будуватися на основі наукової методології й орієнтуватися на загальнолюдські моральні вартості та національні традиції. Разом з тим, щоб українська школа стала справді національною, вона мусить базуватися на традиціях української етнопедагогіки, на українській системі виховання. Важливо відзначити, що “виникаючи із життєвої виховної практики народу, етнопедагогіка сприяє реалізації принципу зв'язку школи з життям. Водночас раціональне використання народних засобів забезпечує наступність між дошкільним та шкільним вихованням.

Вдале використання народної творчості на уроках чи в позакласній роботі оптимізує працю вчителя. Зустріч учнів у допоміжній школі із звичним і добре відомим для них засобом народного виховання завжди радісна, цікава й приємна. Вона збуджує позитивні емоції, робить малодоступне простим, близьким і зрозумілим, активізує творче мислення учнів, збагачує їх духовно. Нарешті. Знання етнопедагогіки з її багатючими традиціями є важливим показником педагогічної майстерності вчителя.

Народна педагогіка прагне навчити дитину відчувати і розуміти красу, де б вона не виявлялася, забезпечити єдність між естетичним розвитком дитини і її моральним, фізичним вихованням, збудити потяг до художньої творчості, бажання вносити красу в навколишнє життя, працю, поведінку, виробити непримиренне ставлення до потворного, здатність ненавидіти зло і боротися з ним. З цією метою вона мобілізує всі можливі засоби і методи, на які має змогу опертися сім'я, щоб залучити дітей до прекрасного. Вміле їх застосування дає змогу дитині змалку засвоювати елементи естетичного світорозуміння, навчитися бачити прекрасне, розуміти й цінувати твори мистецтва, залучатися до художньої творчості, жити й творити за законами краси.

Художній стиль бачення дійсний у всіх своїх виявах, а особливо в мистецтві, одним із шляхів самосвідомості суспільства, органічною частиною світосприйняття, притаманного гармонійно розвиненій людині, духовність якої закладається ще в школі. Ось чому особливе місце у формуванні світогляду школярів належить декоративно - ужитковому мистецтву. Адже, декоративно - ужиткове мистецтво - одна

з форм людської свідомості, складова частина духовної культури суспільства, специфічний стимул практично-духовного освоєння світу. Тому воно необхідне особистості як спосіб цілісного суспільного виховання, її емоційного, естетичного та інтелектуального розвитку. Твір мистецтва завжди становить собою і духовну форму, модель життя, і матеріальну конструкцію - звукову, пластичну, кольорову, словесну, створену митцем за законами краси. Ця модель відіграє подвійну роль. Вона дає образу матеріальне втілення і сама впливає на емоції людини, викликаючи естетичне ставлення до нього за допомогою спеціальної мови: літературної, музичної, образотворчої, кінематографічної тощо.

Художній стиль бачення формується засобами декоративно - ужиткового мистецтва, допомагає розвивати здатність глибокого розуміння не лише змісту, а й форми декоративних виробів, орієнтуватися у стильових історичних особливостях мистецтва. Формуванню художнього смаку, розумінню естетичних особливостей декоративних творів сприяє вивчення історії декоративно - ужиткового мистецтва.

Разом з художньою літературою, музикою, співом, справі естетичного виховання учнів служать уроки образотворчого мистецтва.

На уроках та в позанавчальний час учні опановують основи теоретичних знань, засвоюють практичні навички "читання" картин, малювання, знайомляться з різними видами художнього віддзеркалення дійсності, що сприймаються за допомогою зору (живопис, скульптура, графіка, декоративно - ужиткового мистецтва), з творчістю відомих художників.

В основу змісту художнього стилю бачення стоїть ознайомлення дітей із кольоровим образом покладено діалектичний зв'язок чуттєво-сприйнятливих художніх засобів з зовнішнім змістом та задумом автора. Щоб підштовхнути дітей до осмислення цієї діяльності, необхідно формувати правильне розуміння кольорового образу. Воно не є простим повторенням життєвих явищ - це результат осмислення буття автором. Розуміння цих залежностей і зв'язків повинно сприяти розвитку вміння оперувати ними у власній образотворчій діяльності.

Зміст формування естетичного і художнього сприйняття включає низку завдань:

1. Розвивати аналітичне сприйняття. Осмислювати художні засоби творів мистецтва: колір і його відтінки, виразність ліній, фактуру і форму мазка тощо. Дати поняття лінійного, площинного та кольорового ритму і симетрії як основних виразних засобів, виховувати вміння не тільки оком, а й через пластику власного тіла сприймати художній образ у декоративно - ужитковому мистецтві.

2. Розширяти уяву дітей про семантику витворів декоративно - ужиткового мистецтва через ознайомлення з усною народною творчістю, побутом українського народу; через знаходження паралелей

із формами природи, через розуміння витворів мистецтва як результату праці народу, який взяв тему з життя і перевтілює її своєму художньому задумі.

3. Вчити розрізняти характерні особливості кожного кольору, сприяти розвитку емоційної чутливості дітей на кольоровий образ, вчити розуміти його зміст.

4. Дати початкові відомості про кольоровий образ у легендах, баладах і обрядах українського народу.

5. Формувати вміння розповідати про свої художні враження, використовувати образні порівняння і вміти дати оцінку творам мистецтва.

6. Вчити застосовувати отримані знання у власній творчій діяльності, вміти оцінити результати своєї праці і праці свого товариша, виховувати навички співпраці між дітьми.

Основний принцип - активність дитячого сприйняття та формування художнього стилю бачення - забезпечується включенням дітей в ігрову діяльність. Це можуть бути такі типи ігор:

Гра-подорож. Її мета на першому і другому етапі навчання ознайомити дітей з минулим нашої Батьківщини, з легендами та думами українського народу, світоглядом і баченням навколишнього середовища через кольоровий образ шляхом подорожі у казку, під час якої потрібно знайти красиве, цікаве і розповісти про це. Така гра змушує дитину зосередити увагу. Поведінка дітей в цьому випадку відзначається емоційністю і високим пізнавальним інтересом, створюється установка на сприйняття.

Гра-фантазування побудована на особливостях дитячого сприйняття вибирати другорядні для даного твору деталі, емоційно значимі для нього, і наділяти їх власним смисловим змістом. У тих випадках, коли вільне трактування не суперечить сюжету і смислу твору, не порушує його цілісності, можна використовувати цю особливість дитячого сприйняття, розгорнути її і дати волю уяві, фантазії, емоційним проявам, що є прикладом сприйняття кольорового образу.

Самопроекція - гра, в якій дитина ніби переміщується в кольоровий казковий простір, уявляє себе персонажем, що допомагає їй на емоційному рівні проникнути в сутність твору, в художній образ. Це особлива дія, яка здійснюється в плані фантазування. Заглиблюючись в художній простір, дитина, з одного боку, діє відповідно до своїх фантазій, а з другого - вона обмежена особливостями авторського задуму. Такі дії визначені специфікою художнього об'єкту. Їх можна зіставити з ігровими діями дитини, коли вона пристосовує свої вчинки і рухи до реального матеріалу, який у неї є, і в той же час поводить відповідно до вигаданої ситуації. Такі ігри є найважливішим засобом формування художнього сприйняття дитини, її уяви, фантазії і творчості - невід'ємних рис особистості.

Гра-пошук. Цей вид ігор направлений на розвиток пізнавального аспекту художнього сприйняття. Дитина повинна вміти відшукати художній об'єкт за раніше запропонованими кольоровими властивостями, параметрами, ознаками. "Знайди колір і розкажи про нього". (Урок 2). На другому і третьому етапах навчання діти, опираючись на отримані знання і навички сприйняття, здатні зіставити таку діяльність зі своїми знаннями про кольоровий образ в історичному минулому, демонструючи вищий рівень оволодіння художнім сприйняттям.

Звернення до живопису на всіх етапах навчання є невід'ємним органічним аспектом в розвитку художнього сприйняття та художнього стилю бачення. Розуміння народного живопису, переданого в ньому художнього образу, де єдність форм і змісту досягається кольором, потребує сполучення ігрових моментів і бесід із використанням опорних питань, а також застосування різних роду паралелей і порівнянь у підборі матеріалу, що спонукає дитину до складної внутрішньої роботи у сприйнятті, пізнанні, осмисленні різноманітних зв'язків людини з навколишнім світом, переданий у фольклорі.

Створення ситуацій, завдяки яким діти повинні розв'язати творчі завдання, що спонукають їх до вияву самостійності, розвитку нестереотипного мислення, можуть забезпечити індивідуально-диференційний підхід до учня.

Рольові ігри, виконуючи розвиваючу і діагностичну функції, виявляючи можливості дитини, - найближчі до художнього сприйняття, саме вони допомагають педагогу здійснити корекцію процесу виховання і навчання. Ознайомлення дітей з різними видами декоративно - ужиткового мистецтва, використання системи ігрових завдань, звернення до їх власної образотворчої діяльності на всіх етапах навчання сприяє підвищенню рівня їх естетичного і духовного сприйняття, вияву морально-етичних почуттів, розвитку образного мислення, мови, уяви.

В умовах допоміжної школи використання декоративно-прикладного мистецтва в навчальному процесі вносить суттєвий склад у формування морально-естетичного світогляду молодших школярів. Декоративно-прикладне мистецтво являє собою величезний досвід розвитку культури народу, вивчення якого дозволяє формувати глибоку повагу до джерел, процесу і історії розвитку свого народу, розвиває патріотичні почуття і переконання як результат розуміння своєї належності до нації, одночасно відповідає принципам формування світогляду.

Педагогічна цінність пізнання декоративно - ужиткового мистецтва пояснюється наступними важливими причинами: твори цих видів мистецтва дозволяють виховувати у школярах певну культуру сприйняття матеріального світу, сприяють формуванню естетичного відношення до дійсності, допомагають глибше пізнати художньо-виразні засоби інших видів зображувального мистецтва.

Предметний світ, оточуючий людину, змінюється незвичайно швидко: виробництво товарів у різних країнах подвоюється приблизно кожні п'ятнадцять років, але необхідно розкривати естетичне значення творів декоративно-вжиткового мистецтва не лише сучасного часу, а й минулих епох. Знайомство школярів з декоративною образністю, особливо у творчості народних майстрів, сприяє розвитку у них естетичного відношення до дійсності. Джерела декоративної виразності народного мистецтва в умінні майстрів естетично осмислювати природу.

Значення творів декоративно - вжиткового мистецтва для формування художнього смаку та художнього стилю бачення обумовлюється ще й тим, що в них специфічно переломлюються виразні засоби інших видів зображувального мистецтва – живопису, графіки, скульптури, архітектури. В деяких видах декоративно-вжиткового мистецтва – кераміці, художній обробці дерева, каменю, кістки та рогу – переважають скульптурні якості (наприклад, всесвітньо відома богородська дерев'яна іграшка). Вчителі повинні допомагати дітям зрозуміти художній задум твору, пояснити основні принципи декоративно-вжиткового мистецтва, яке виявляється по-перше в необхідності взаємозв'язку форми предмету з його функціональним призначенням, по-друге в співвідношенні форми та матеріалу, і по-третє – форми та прикрас.

Список використаних джерел

1. Зазюн І.А., Семашко О.М. Національна державна комплексна програма естетичного виховання // Рідна школа. – 1995. – №12. – С. 29-35.
2. Кабиш І.Ю. Виховання культури сприймання образотворчого мистецтва // Початкова шкoла. – 1980. – №2. – С. 51-57.
3. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка. – К.: Радянська школа, 1985. – 312 с.
4. Державна національна програма “Освіта”: Україна ХХ століття. / Інститут системних досліджень освіти України. – К.: Райдуга, 1994. – 465 с.
5. Маричевський М. По мові – передмова // Образотворче мистецтво. – 1996. – №1. – С. 4.

The article the modern problems of development of artistic stilya vision of works are examined decoratively - the applied art by the schoolboys of auxiliary school in condition of segodennya.

Keywords: works decoratively - the applied art, artistic style of vision, aesthetically beautiful education, forming of aesthetically beautiful and artistic perception.

Отримано 19.9.2013